

Christian Rakovskij

Maktens ”yrkesfaror” (”Brev till Valentinov”)

Christian Rakovskij (1873–1941) föddes i Rumänien och var läkare till yrket. Han var aktiv i den revolutionära rörelsen på Balkan från 17 års ålder. Rakovskij anslöt sig till det ryska bolsjevikpartiet 1917 och besökte under första världskriget Sverige vid flera tillfällen. Bland annat var han huvudtalare när oktoberrevolutionen firades vid ett möte på Musikaliska akademien i Stockholm i december 1917. Polismästaren i Stockholm belade Rakovskij med talförbud och hans tal lästes upp av C.N. Carleson med Rakovskij sittande på en stol på podiet.

Rakovskij var nära vän till Trotskij ända sedan tiden före första världskriget. Efter oktoberrevolutionen ägnade han sig främst åt diplomatisk verksamhet (ambassadör i Paris, London etc.). Vid sidan av Trotskij var Rakovskij en av Vänsteroppositionens främsta och mest kända ledare. Han kapitulerade 1934, som en av de sista trotskisterna. I mars 1938 dömdes han i samband med rättegången mot Bucharin till tjugo års fängelse. Tre år senare dog han eller avrättades.

*Rakovskijs brev till G. Valentinov, vänsteroppositionsell och tidigare redaktör för fackförenings-tidningen Trud, är ett av Vänsteroppositionens mest berömda dokument. I **Den förrådade revolutionen** (1936) karakteriserar Trotskij Rakovskijs brev som ”fortfarande det bästa som har skrivits om detta ämne” (s. 76).*

Kära kamrat Valentinov,

I din ”Meditationer över massorna” från den 8 juli, talar du i undersökningen av problemen med arbetarklassens ”aktivitet” om en grundläggande fråga, den om bevarandet, från proletariatets sida, av dess styrande roll i vår stat. Även om alla oppositionens politiska anspråk riktar sig mot detta mål, håller jag med dig om att allt inte har sagts i denna fråga. Fram tills nu har vi alltid undersökt det sammankopplat med hela problemet med erövrandet och bevarandet av den politiska makten; för att göra det tydligare, skulle det ha tagits upp separat, som en fråga som har sitt eget värde och sin egen betydelse. Händelsernas realitet har fört fram den i förgrunden.

Oppositionen kommer alltid att bevara som en av sina förtjänster, till skillnad från partiet, en förtjänst som ingenting kan ta bort, det faktum att den i god tid har slagit larm om den fruktansvärda nedgången i de arbetande klassernas aktiva anda, och deras tilltagande likgiltighet inför ödet för proletariatets diktatur och rådsstaten.

Det som karakteriserar den skandalflod som har blivit offentlig, det som utgör dess största fara, är just denna massornas passivitet (en passivitet som till och med är större bland de kommunistiska massorna än bland de partilösa massorna) gentemot de ojämförliga manifestationerna av despotism som har framträtt. Arbetarna bevittnade dem, men lät dem passera utan protest, eller nöjde sig med några kommentarer, av rädsla för de som sitter vid makten eller på grund av politisk likgiltighet. Från skandalen i Tjubarovsk (för att inte gå längre tillbaka) till missförhållandena i Smolensk, i Artjemovsk, etc, hörs alltid samma refräng: ”Vi visste det redan sedan någon tid”. Stölder, undanflykter, våld, utsvävningar, oerhört maktmissbruk, obegränsad despotism, dryckenskap, sedeslöshet: allt detta talas det om som om kända fakta, inte sedan en månad utan sedan årtal, och även som saker och ting vilka alla tolererar utan att veta varför.

Jag behöver inte förklara att när världsbourgeoisien skrävar om Sovjetunionens fel, kan vi strunta i det med tyst förakt. Vi känner alltför väl till regeringarnas och parlamentens moraliska renhet i hela den borgerliga världen. Men det är inte dem som vi ska ha till förebilder. För oss är det en arbetarstat. Ingen kan idag ignorera de fruktansvärda konsekvenserna av arbetarklassens politiska likgiltighet. Frågan om orsakerna till denna likgiltighet och sätten att eliminera den anses vara grundläggande. Men detta tvingar oss till att betrakta den på ett fundamentalt sätt, vetenskapligt,

genom att underkasta den en grundlig analys. Ett sådant fenomen förtjänar vår fulla uppmärksamhet.

Den förklaring som du ger till detta är tveklöst riktig: var och en av oss har redan blottlagt dem under våra samtal; de utgör redan en del av vår plattform [dvs. den förenade oppositionens plattform 1927]. Icke desto mindre har de tolkningar och föreslagna botemedel som uppkommit ur denna smärtsamma situation haft och har ännu en empirisk karaktär: de refererar till varje enskilt fall och går inte till frågans grund.

Enligt min uppfattning har detta blivit resultatet därför att denna fråga i sig är en ny fråga. Fram tills nu har vi bevittnat ett stort antal fall där arbetarklassens anda av initiativ har blivit försvagad och gått tillbaka nästan till den politiska reaktionens nivå. Men dessa exempel blev uppenbara för oss, lika mycket här som utomlands, under en period när proletariatet ännu kämpade för erövrandet av den politiska makten.

Vi kunde inte ha tidigare exempel på nedgången för den proletära entusiasmen under en period när proletariatet redan innehade makten, av den enkla anledningen att vårt fall är det första i historien där arbetarklassen har behållit makten under en så lång tid. Fram tills nu har vi vetat vad som kunde hända proletariatet, dvs. de vacklanden i andan som äger rum när det är en förtryckt och utsugen klass; men det är först nu som vi kan bedöma, på grundval av fakta, förändringarna i dess mentala tillstånd när det tar över kontrollen.

Denna politiska ställning (som styrande klass) är inte utan sina faror: tvärtom är farorna mycket stora. Jag syftar här inte på de objektiva svårigheterna som beror på hela komplexet av historiska förhållanden, den kapitalistiska inringningen på utsidan och trycket från småbourgeoisien inom landet. Nej, jag syftar på de inneboende svårigheterna för varje styrande klass, som följer på erövrandet och utövandet av själva makten, på förmågan eller oförmågan att använda den. Du kommer att förstå att dessa svårigheter skulle fortsätta att existera till en viss punkt, även om vi för ett ögonblick tänkte oss att landet var bebott endast av proletära massor och utsidan enbart utgjordes av proletära stater. Dessa svårigheter skulle kunna kallas för maktens "yrkesfaror".

Situationen för en klass som kämpar för att rycka åt sig kontrollen, och situationen för en klass som har kontrollen i sina händer, är olika. Jag upprepar att när jag talade om faror, tänkte jag inte på relationerna till andra klasser, utan mer på de som skapas inom den segrande klassens egna led.

Vad representerar en klass på offensiven? Ett maximum av enhet och sammanhållning. All yrkes- eller klickanda, för att inte tala om personliga intressen, blir sekundära. Alla initiativ är i händerna på den militanta massan själv och dess revolutionära avantgarde, som är sammanbundet med massan i ett ytterst nära, organiskt förhållande.

När en klass tar makten, blir en av dess delar agenten för denna makt. På så sätt uppstår byråkrati. I en socialistisk stat, där kapitalistisk ackumulation är förbjuden för medlemmar av det styrande partiet, börjar denna differentiering som en funktionell differentiering; senare blir den social. Jag tänker här på den sociala ställningen för en kommunist som till sitt förfogande har en bil, en trevlig lägenhet, regelbundna semester och som erhåller den maximala lön som auktoriserats av partiet; en ställning som skiljer sig från ställningen för den kommunist som arbetar i kolgruvorna och erhåller en lön på femtio eller sextio rubel per månad. Vad gäller arbetare och anställda, vet du att de är uppdelade i arton olika kategorier...

En annan konsekvens är att vissa funktioner som tidigare uppfyllts av partiet som helhet, av hela arbetarklassen, nu har blivit maktens attribut, dvs. för ett visst antal personer i partiet och i denna klass.

Den enhet och sammanhållning som tidigare var naturliga konsekvenser av den revolutionära klassens kamp, kan nu inte upprätthållas utan hela systemet av åtgärder som till sitt mål har bevarandet av jämvikten mellan de olika grupperna inom denna klass och detta parti, och underordna dessa grupper det grundläggande målet.

Men detta utgör en lång och känslig process. Den består av att politiskt utbilda den dominerande klassen på ett sådant sätt att den görs förmögen att hålla statsapparaten, partiet och trusterna, kontrollera och styra dessa organismer. Jag upprepar detta: det är en fråga om utbildning. Ingen klass har fötts med regerandets konst i sin besittning. Denna konst kan bara tillägnas genom erfarenheter, tack vare de fel som begås, dvs. genom att var och en lär av sina misstag. Ingen rådskonstitution, om den så är idealisk, kan garantera arbetarklassen att utan hinder utöva dess diktatur och kontroll över regeringen om proletariatet inte vet hur det ska använda sina rättigheter i enlighet med konstitutionen. Bristen på harmoni mellan den politiska kapaciteten hos en given klass, dess administrativa förmåga och de juridiska konstitutionella formerna som den upprättar för sitt eget bruk efter maktövertagandet, är ett historiskt faktum. Det kan observeras i alla klassers utveckling, delvis också i bourgeoisins historia. Den engelska bourgeoisien utkämpade till exempel många strider, inte bara för att göra om konstitutionen i enlighet med sina egna intressen utan också för att kunna dra nytta av sina rättigheter, och alldeles speciellt för att helt och fullt och utan några hinder dra nytta av sin rösträtt. En av Charles Dickens böcker, *Pickwickklubben*, innehåller många episoder från denna period av engelsk konstitutionalism under vilken den styrande gruppen, understödd av sin egen administrativa apparat, välter ner vagnar som för oppositionens anhängare till vallokalerna i diket för att de inte ska kunna anlända i tid för att rösta.

Denna differentieringsprocess är helt naturlig för den segrande eller nästan triumferande bourgeoisien. I verkligheten, i termens bredare bemärkelse, utgörs bourgeoisien av en rad grupper och till och med ekonomiska klasser. Vi erkänner existensen av övre, medel- och lägre (små-) bourgeoisie; vi vet att det existerar en finansbourgeoisie, en handelsbourgeoisie, en industri-bourgeoisie och en jordbruksbourgeoisie. Efter händelser som krig och revolutioner äger omgrupperingar rum inom bourgeoisins egna led; nya skikt kommer fram, börjar spela den roll som egentligen är deras, exempelvis aktieägare, leverantörer till staten, de nyrika, som de kallas, som uppträder efter varje krig av en viss längd. Under den franska revolutionen, under direktoratets period, blev dessa nyrika en av reaktionens faktorer.

Allmänt talat är historien om det tredje ståndets seger i Frankrike 1789 utomordentligt upplysande. För det första bestod detta tredje stånd av extremt disparata element. Det inbegrep alla som inte tillhörde adeln eller prästerskapet; således innefattade det inte bara de olika delarna av bourgeoisien, utan också arbetarna och fattigbönderna. Det var först gradvis, efter en lång kamp, efter väpnad intervention, som upprepats många gånger, som hela det tredje ståndet 1792 tillägnade sig den legala möjligheten att delta i administrerandet av landet. Den politiska reaktion som inleddes till och med innan thermidoren bestod i detta, att makten började övergå både formellt och faktiskt i händerna på ett i ökad utsträckning begränsat antal medborgare. Bit för bit, först genom omständigheternas kraft och sedan legalt, eliminerades de folkliga massorna från landets regerande.

Det är sant att reaktionens tryck inledningsvis gav sig tillkänna längs de sömmar som håller ihop delar av de klasser som utgjorde det tredje ståndet. Det är likaså sant att om vi undersökte en särskild grupp av bourgeoisien, så uppvisar den inte klassklyftor lika tydligt som de vilka till exempel åtskiljer bourgeoisien och proletariatet, dvs. två klasser som spelar helt åtskilda roller i produktionen.

Under den franska revolutionens gång, under dess nedgångsperiod, intervenerade makten inte bara för att eliminera, längs differentieringens linjer, sociala grupper som så sent som i går marscherade tillsammans och förenades av samma revolutionära mål, utan den upplöste dessutom också mer eller mindre homogena massor. Genom funktionell specialisering gav den givna klassen ur sina led upphov till kretsar av höga funktionärer; sådant är resultatet av klyftor som tack vare kontra-revolutionens tryck förvandlades till gapande avgrunder. Som en följd av detta skapade den dominerande klassen själv motsättningar under konfliktens gång.

Den franska revolutionens samtida, de som deltog och ännu mer, historikerna från den följande perioden, var upptagna av frågorna om orsakerna till jakobinpartiets degeneration.

Mer än en gång varnade Robespierre sina anhängare för de konsekvenser som *maktens förgiftning* skulle medföra. Han varnade dem för att de som innehavare av makten inte skulle bli *alltför självsäkra*, ”stöddiga”, som han sade, eller som vi skulle säga nu, infekterade av ”jakobinsk fåfänga”. Robespierre bidrog, som vi ska se senare, emellertid i hög grad själv till att makten föll ur händerna på den småbourgeoisie som lutade sig mot de parisiska arbetarna.

Vi kommer inte här att nämna alla de fakta som getts av samtida rörande de olika orsakerna till jakobinpartiets sönderfall, exempelvis deras tendens att berika sig själva, deras deltagande i kontrakt, leveranser, etc. Låt oss snarare nämna ett märkligt och välkänt faktum: Babeufs uppfattning enligt vilken jakobinernas fall i hög grad påskyndades av de ädla damer vilka de invecklade sig med. Han riktade sig till jakobinerna på följande sätt: ”Vad gör ni, klenmodiga plebejer? Idag omfamnar de er, imorgon kommer de att strypa er.” (Om bilen hade existerat vid tiden för den franska revolutionen, skulle vi också ha haft faktorn med ”bilharem”, som kamrat Sosnovskij har antytt spelat en mycket viktig roll i formerandet av ideologin för vår råds- och partibyråkrati).

Men det som spelade den viktigaste rollen i isoleringen av Robespierre och jakobinklubben, det som avskar dem fullständigt från de arbetande och småborgerliga massorna, var, tillsammans med likviderandet av alla vänsterns element, med början i *enragés*-gruppen, hébertisterna och chaumettisterna (av hela Pariskommunen i allmänhet), det gradvisa eliminerandet av valprincipen och dess ersättning med principen om *nomineringar*.

Utsändandet av kommitterade till de arméer eller städer där kontrarevolutionen återigen vann terräng var inte bara legitimt utan försvarbart. Men när Robespierre, steg för steg, började ersätta domarna och de kommitterade för de olika distrikten i Paris, vilka fram till dess hade valts på samma vis som domarna, när han började utse ordförandena för de revolutionära kommittéerna och till och med började substituera hela ledningen för kommunerna med funktionärer, kunde han genom alla dessa åtgärder inte annat än förstärka byråkratin och döda det folkliga initiativet. Således förvärrade Robespierres regim situationen, i stället för att utveckla den revolutionära aktiviteten bland massorna, som redan trycktes ned av den ekonomiska krisen, och ännu mer av bristen på livsmedel, och underlättade de antidemokratiska krafternas arbete. Dumas, ordförande i den revolutionära domstolen, klagade inför Robespierre över att han inte kunde hitta människor som ville tjänstgöra som jurymedlemmar åt domstolen, eftersom ingen ville utföra denna funktion. Men Robespierre upplevde själv denna likgiltighet bland massorna i Paris i sitt eget fall när han den tionde dagen i månaden thermidor fördes genom gatorna i Paris sårad och blödande, utan någon risk för att folkmassorna skulle ingripa till förmån för gårdagens diktator.

Utifrån den bevisföring som getts, förefaller det löjligt att tillskriva Robespierres fall och den revolutionära demokratins nederlag principen om nomineringar. Utan tvivel påskyndade detta emellertid andra faktorer handlande. Bland dem spelades en avgörande roll av svårigheterna att tillhandahålla livsmedel och ammunition, i hög grad beroende på de två åren med dåliga skördar (liksom den följande ordningen vid omvandlingen av adelns stora lantegendomar till småbonde-drift), till det konstanta höjandet av priset på bröd och kött, till det faktum att jakobinerna till att börja med inte ville tillgripa administrativa åtgärder för att undertrycka spekulanter och rika bönders vinningslystnad. Och när de slutligen under massornas tryck beslutade att rösta igenom lagen om ett maximum, kunde denna lag, som opererade i förhållanden av fri marknad och kapitalistisk produktion, inte annat än oundvikligen uppträda som en lindring.

Låt oss nu gå över till den verklighet som vi lever i. Jag tror att det först är nödvändigt att antyda att när vi använder uttryck som ”partiet” och ”massorna”, får vi inte förlora ur sikte det innehåll som dessa termer har antagit under de sista tio åren. Arbetarklassen och partiet är – nu inte fysiskt utan moraliskt – inte längre vad de var för tio år sedan. Jag överdriver inte när jag säger att militanten från 1917 skulle ha svårt att känna igen sig i militanten 1928. En djupgående förändring har ägt rum i arbetarklassens anatomi och fysiologi.

Enligt min uppfattning är det nödvändigt att koncentrera vår uppmärksamhet på studiet av modifieringarna i vävnaden och deras funktioner. En analys av de förändringar som ägt rum kommer att visa oss vägen ut ur den situation som har skapats. Jag gör inte anspråk på att presentera denna analys här; jag kommer att begränsa mig till några anmärkningar.

När man talar om arbetarklassen är det nödvändigt att hitta svar på en hel rad frågor. Hur stor är, exempelvis, andelen anställda arbetare i vår industri som inträtt i den efter revolutionen, och hur stor är andelen arbetare som arbetade i den tidigare? Hur stor är andelen arbetare som tidigare deltog i den revolutionära rörelsen, som har deltagit i strejkerna, som har deporterats, fängslats eller som har deltagit i kriget eller i Röda Armén? Hur stor är andelen anställda arbetare i industrin som arbetar regelbundet? Hur många arbetar bara ibland? Hur stor är andelen halvproletärer, halvbönder i industrin, etc.?

Om vi verkligen tränger ned och på djupet penetrerar proletariatet, halvproletariatet och de arbetande massorna i allmänhet, kommer vi där att finna hela delar av befolkningen som knappast kan sägas vara med oss. Jag vill här inte bara tala om de som är utan arbete, som utgör en ständigt ökad fara som, i varje fall, tydligt har pekats ut av Oppositionen. Jag tänker på de massor som är reducerade till armod eller som är halvfattiga och som tack vare de fattiga understöd som ges av staten befinner sig på gränsen till fattigdom, tjuveri och prostitution.

Vi kan inte föreställa oss hur människor ibland lever bara några steg från oss. Det tycks ibland som om vi snubblar över fenomen vars förekomst man inte skulle vänta sig i en rådsstat, och som ger intryck av att man plötsligt upptäckt en avgrund. Det är inte fråga om att försvara rådsstatens sak, genom att åkalla det faktum att den inte har lyckats göra sig av med det tvivelaktiga arv som överlämnats av den tsaristiska och kapitalistiska regimen. Nej, utan i vår tid, under vår regim, upptäcker vi förekomsten, i arbetarklassens kropp, av springor i vilka bourgeoisien skulle kunna slå in den tunna änden av en kil.

Under en viss period under den borgerliga regimen förde den tänkande delen av arbetarklassen med sig denna talrika massa, inklusive halvvagabonderna. Den kapitalistiska regimen skulle ha medfört frigörelsen av hela proletariatet. De halvvagabonderande elementen höll bourgeoisien och den kapitalistiska staten ansvariga för sin situation; de ansåg att revolutionen skulle medföra en förändring av deras förhållanden. Dessa människor är nu långt ifrån tillfredsställda; deras situation har förbättrats litet om ens något. De börjar betrakta rådsstaten, och den del av arbetarklassen som arbetar i industrin, med fientlighet. De är särskilt på väg att bli fiender till funktionärerna i råden, partiet och fackföreningarna. De kan ibland höras tala om arbetarklassens toppar som den "nya adeln".

Jag kommer inte att dröja här för att behandla den differentiering som makten har infört i proletariatets mitt, och som jag ovan definierade som "funktionell". Funktionen har modifierat själva organismen, dvs psykologin hos de som är anförtrödda de olika ledningsuppgifterna i statens administration och ekonomi har förändrats till en sådan grad att de inte bara objektivt utan subjektivt, inte bara materiellt utan också moraliskt, har upphört att vara en del av just denna arbetarklass. Exempelvis kommer inte en fabriksdirektör som spelar satrap trots det faktum att han är kommunist, trots sitt proletära ursprung, trots det faktum att han var fabriksarbetare för några år sedan, i arbetarnas ögon bli ett koncentrat av proletariatets bästa egenskaper. Molotov kan till sin stora glädje sätta ett likhetstecken mellan proletariatets diktatur och vår stat med dess byråkratiska degenerationer, och dessutom med råskinnen i Smolensk, bedragarna i Tasjkent och äventyrarna i Artjemovsk. Genom att göra det lyckas han bara diskreditera diktaturen utan att tillfredsställa arbetarnas legitima missnöje.

Om vi övergår till själva partiet, är det, förutom alla de andra schatteringar som kan återfinnas i arbetarklassen, nödvändigt att tillfoga de som har övergått från andra klasser. Partiets sociala struktur är långt mer heterogen än proletariatets. Det har alltid varit så, naturligtvis med den skillnaden att när partiet hade ett intensivt ideologiskt liv, sammanfogade det denna sociala blandning till en enda legering tack vare den kamp som fördes av en revolutionär klass i aktion.

Men makten är en orsak, lika mycket i partiet som i arbetarklassen, till samma differentiering som uppenbarar de sömmar som finns mellan de olika sociala skikten. Rådens och partiets byråkrati utgör en ny ordning. Vi är inte sysselsatta med isolerade fall, med brister i en kamrats uppträdande, utan snarare en ny social kategori, åt vilken en hel avhandling borde ägnas.

När det gäller ämnet Kommunistiska Internationals programförslag, skrev jag till Lev Davidovitj [Trotskij] bland annat:

”Vad beträffar kapitel fyra (Övergångsperioden), är det sätt på vilket kommunistpartiernas roll formuleras under perioden för proletariats diktatur ganska svagt. Utan tvekan är inte detta vaga sätt att tala om partiets roll i förhållande till arbetarklassen och staten ett resultat av slumpen. Antitesen mellan proletär och borgerlig demokrati är tydligt angiven; men inte ett ord sägs för att förklara vad partiet måste göra för att konkret förverkliga denna proletära demokrati. ’Attrahera massorna och få dem att delta i uppbygget’, ’omskola proletariats egen karaktär’ (Bucharin anstränger sig att utveckla denna sista idé, alldeles särskilt i samband med den kulturella revolutionen); detta är sanna uttalanden ur historisk synvinkel, kända under lång tid, men de reduceras till plattityder om de inte förbinds med de ackumulerade erfarenheterna av tio års proletär diktatur.

Det är här som frågan uppstår om ledningsmetoder, metoder som spelar en så viktig roll. Men våra ledare tycker inte om att tala om dem, eftersom de är rädda för att det kan bli uppenbart att de själva har lång väg att gå innan de har ’omskolat sin egen karaktär’. Om jag anförtroddes med skrivandet av ett förslag till program för Kommunistiska Internationals, skulle jag ha gett stort utrymme, i detta kapitel (Övergångsperioden), åt Lenins teori om staten under proletariats diktatur och partiets roll i skapandet av en proletär demokrati som den borde ha varit, och inte en där det som för närvarande existerar en byråkrati i råden och partiet.”

Kamrat Preobrazjenskij har lovat ägna ett särskilt kapitel i sin bok *Landvinningarna för proletariats diktatur i revolutionens elfte år* åt rådsbyråkratin. Jag hoppas att han inte kommer att glömma den roll som spelas av partibyråkratin, som spelar en mycket större roll i rådsstaten än vad dess systrar, råden själva, gör. Jag har uttryckt min förhoppning för honom att han ska studera de specifika sociologiska fenomenen i alla deras aspekter. Det finns ingen kommunistisk pamflett som i återgivandet av socialdemokratis förräderi i Tyskland den 4 augusti 1914 inte på samma gång betonar den ödesdigra roll som spelades av partiets och fackföreningarnas toppbyråkrati i historien om partiets fall. Å andra sidan har lite sagts, och detta bara i mycket allmänna termer, om den roll som spelas av vår råds- och partibyråkrati i splittringen av partiet och rådsstaten. Det är ett sociologiskt fenomen av första ordningen, som emellertid inte kan förstås och uppskattas i dess helhet om inte dess konsekvenser i förändringen av partiets och arbetarklassens ideologi undersöks.

Du frågar om vad som har hänt med andan av revolutionär aktivitet i partiet och vårt proletariat? Var har deras revolutionära initiativ tagit vägen? Var har deras ideologiska intressen, deras revolutionära värderingar, deras revolutionära stolthet tagit vägen?

Du är förvånad över att det finns så mycket apati, svaghet, försagdhet, opportunism och så mycket annat som jag själv kunde tillfoga? Hur kan det komma sig att de som har ett värdigt revolutionärt förflutet, vars nuvarande ärlighet inte kan betvivlas, som har gett bevis på sin tillgivenhet för revolutionen vid mer än ett tillfälle, har kunnat omvandlas till ynkliga byråkrater? Varifrån kommer denna fruktansvärda ”smerdjakovanda”^{*} som Trotskij talar om i sitt brev om Krestinskis och Antonov-Ovsejenkos deklamationer?

Men om det kan förväntas att de som har övergått från bourgeoisie och småbourgeoisien, de intellektuella, ”individerna” i allmänhet, glider tillbaka ur idéernas och moralens synpunkt, hur kan vi förklara ett liknande fenomen beträffande arbetarklassen? Många kamrater har noterat faktumet med dess passivitet och kan inte dölja sin känsla av besvikelse.

---

^{*} Den av bröderna i Dostojevskis roman *Bröderna Karamasov* som mördar fadern. Han är i allt en fränstötande gestalt. Övers. not.

Det är sant att andra kamrater under en viss kampanj för att bärga vetet har sett symptom på den robusta revolutionära inställningen, vilket visar att klassreflexer ännu existerar i partiet. Nyligen skrev kamrat Isjtjenko till mig (eller ännu senare i teser som han likaså skickat till andra kamrater) att bärgandet av vetet och självkritiken beror på motståndet från partiets proletära del. Olyckligtvis måste det sägas att detta inte är riktigt. Dessa två faktum är resultatet av en kombination som arrangerats i toppen och beror inte på trycket från arbetarnas kritik; det är av politiska skäl och ibland av grupporsaker, eller kanske jag skulle säga fraktionsorsaker, som en del av toppmännen i partiet för denna linje. Det är bara möjligt att tala om ett proletärt tryck – det som vägleds av oppositionen. Men det måste klart sägas, att detta tryck inte har varit tillräckligt för att hålla kvar oppositionen inom partiet; vad mera är, det har inte lyckats förändra dess politiska linje. Jag är överens med Lev Davidovitj som i en rad obestriddiga exempel har visat den verkliga och positiva roll som vissa revolutionära rörelser har spelat genom sina nederlag: Pariskommunen, Moskvaupproret i december 1905.

Den första garanterade bibehållandet av den republikanska styrelseformen i Frankrike, den andra öppnade vägen för konstitutionella reformer i Ryssland. Effekterna av sådana segrar i nederlagen är kortvariga, om de inte förstärks av ett nytt revolutionärt uppsving.

Det olyckligaste faktumet är att ingen reflex återfinns vare sig från partiet eller massorna i dag. Under två år ägde en exceptionellt bitter kamp rum mellan oppositionen och partiets högsta kretsar; under de senaste två månaderna har händelser inträffat som borde ha öppnat ögonen på den blindaste. Fram tills nu har emellertid ingen intrycket att partiets massor har ingripit.

Lika begriplig är den pessimism hos vissa kamrater, som jag likaså kan känna i dina frågor.

Babeuf började, efter att ha kommit ut ur fängelset i Abbaye, när han såg sig omkring, med att fråga sig själv vad som hade hänt med folket i Paris, arbetarna i stadsdelarna S:t Antoine och S:t Marceau, de som den 14 juli 1789 hade tagit Bastiljen, den 10 augusti 1792 Tuilerierna, som hade belägrat konventet den 30 maj 1793, för att inte tala om många andra väpnade ingripanden. Med en enda mening, i vilken revolutionärens bitterhet kan kännas, återgav han sin iakttagelse: ”Det är svårare att omskola folket i kärlek till friheten än att erövra den”.

Vi har sett varför folket i Paris glömde frihetens attraktion. Svält, arbetslöshet, likviderandet av revolutionära kadrer (ett antal av dem hade giljotinerats), eliminerandet av massorna från landets ledning, allt detta medförde en sådan överväldigande moralisk och fysisk utmattning av massorna att folket i Paris och resten av Frankrike behövde trettiosju års vila innan de startade en ny revolution.

Babeuf formulerade sitt program i två faser (jag talar här om hans program 1794): ”Frihet och en vald kommun”.

Jag måste nu bekänna något: Jag har aldrig låtit mig lugnas av illusionen att det skulle vara tillräckligt för oppositionens ledare att presentera sig själva vid partisammankomster och arbetarmöten för att få massorna att komma över till oppositionen. Jag har alltid betraktat sådana förhoppningar, som särskilt kom från ledarna i Leningrad (detta gäller speciellt Zinovjev och Kamenev) som ett slags återstod från den period när de tog ovationer och officiellt gillande som uttryck för massornas verkliga stämningar och tillskrev dem sin inbillade popularitet.

Jag kommer att gå längre: detta förklarar för mig den snabba omvändning som inträffade i deras uppträdande. De övergick till oppositionen, med förhoppningen att ta makten fort. Det var med detta mål som de anslöt sig till oppositionen från 1923 (den första oppositionen var Trotskij's opposition i Moskva). När en av ”gruppen utan ledare” förebrådde Zinovjev och Kamenev för att ha svikit sin allierade Trotskij, svarade Kamenev: ”Vi behövde Trotskij för att regera; för att gå in i partiet är han en barlast.”

Utgångspunkten, förutsättningen skulle emellertid ha varit att arbetet med att skola partiet och arbetarklassen var en lång och svår uppgift, och att det var ännu mer så därför att sinnena först av

allt måste rensas från alla de föroreningar som införts i dem av rådets och partiets praktiska handlande och av byråkratiseringen av dessa institutioner.

Vi får inte tappa ur sikte det faktum att majoriteten av partimedlemmarna (för att inte tala om ungtkommunisterna) har en ytterst felaktig uppfattning om partiets uppgifter, funktioner och struktur, nämligen den uppfattning som de lärt sig av byråkratin genom dess exempel, genom dess praktiska uppträdande och dess stereotypa formler. Alla arbetare som anslutit sig till partiet efter inbördeskriget, anslöt sig till största delen efter 1923 (Leninuppståndet); de har ingen aning om hur partiregimen såg ut tidigare. Majoriteten av dem saknar revolutionär klasskolning som tillägnats i kamp, i livet, i byggandet av socialismen. Men eftersom vår byråkrati har reducerat detta deltagande till en tom fras, är arbetarna oförmögna att tillägna sig någon del av denna skolning. Jag utesluter naturligtvis, som en onormal metod för klasskolning, det faktum att vår byråkrati, genom att sänka reallönerna, försämra arbetsvillkoren, gynna utvecklingen av arbetslöshet, tvingar arbetarna att kämpa och väcker deras klassmedvetande; men detta är fientligt mot den socialistiska staten.

Enligt Lenins och allas vår uppfattning, består partiledarnas uppgift just i att bevara partiet och arbetarklassen från korrruptionen i form av privilegier, favörer och särskilda rättigheter som är inneboende i makten på grund av dess band med återstoderna av den gamla adeln och småbourgeoisien; vi skulle ha varit förberedda på NEP:s skadliga inflytande, på frestelsen i bourgeoisiens ideologi och moral.

På samma gång hyste vi förhoppningen att partiledningen skulle ha skapat en ny, verklig arbetar- och bondeapparat, nya, sant proletära fackföreningar, en ny moral för det dagliga livet. Vi måste öppet, tydligt och med hög och hörbar röst erkänna det: partiapparaten har inte uppnått detta. Den har i denna dubbla uppgift av bevarande och skolning visat den fullständigaste inkompetens, den har blivit bankrutt, den är konkursmässig. Vi har under lång tid varit övertygade, och de sista åtta månaderna borde ha bevisat det för alla, att partiledningen ryckte fram längs en ytterst farlig väg. Och den fortsätter att följa denna väg.

De förebråelser vi riktar mot den rör inte så mycket den kvantitativa sidan av arbetet, utan snarare den kvalitativa sidan. Detta måste understrykas, annars kommer vi än en gång att dränkas i en flod av siffror om otaliga och fullständiga framgångar som uppnåtts av partiets och rådets apparater. Det är hög tid att göra slut på detta statistiska charlataneri. Studera rapporterna från femtonde partikongressen. Läs Kossiors rapport om den organisatoriska aktiviteten. Vad finner du? Jag citerar direkt: "Den ofantliga utvecklingen av demokratin i partiet... Partiets organisatoriska aktivitet har breddats betydligt." Och sedan för att understödja detta: statistik, mer statistik och återigen mer statistik. Och detta sades vid en tid när det i centralkommitténs arkiv fanns dokument som påvisade det fruktansvärda sönderfallet i partiets och rådets apparat, förföljelser, en terror som lekte med militanternas och arbetares liv och existens.

Så här beskriver *Pravda* den 11 april byråkratins makt: "Opportunistiska element, lata, fientliga och inkompetenta, tillbringar sin tid med att jaga de bästa sovjetiska uppfinnarna utanför Sovjetunionens gränser. Ett hårt slag måste utdelas mot sådana element, med all vår kraft, med all vår beslutsamhet, med allt vårt mod...". Inte desto mindre, eftersom jag känner vår byråkrati, skulle jag inte bli förvånad över att höra någon tala om den "enorma och ofantliga" utvecklingen i massornas och partiets aktivitet, om centralkommitténs organisatoriska arbete för att inplantera demokrati. Jag är övertygad om att den parti och rådsbyråkrati som för närvarande existerar kommer att fortsätta att med samma framgång odla sådana varbölder kring sig själv, trots de högljudda rättegångar som ägde rum förra månaden. Denna byråkrati kommer inte att förändras bara för att den underkastas en utrensning. Jag förnekar naturligtvis inte den relativa nyttan och den absoluta nödvändigheten av en sådan utrensning. Jag vill bara understryka att det inte endast är fråga om en förändring av personalen utan främst en förändring av metoder.

Enligt min uppfattning, är det första nödvändiga villkoret för att göra ledningen för vårt parti förmögen att utöva en skolande roll att reducera storleken och funktionerna hos denna ledning. Tre fjärdedelar av apparaten måste man göra sig av med. Den återstående fjärdedelens uppgifter måste

ha strikt fastslagna begränsningar. Detta måste likaså gälla för den centrala organismens uppgifter, funktioner och rättigheter. Partimedlemmarna måste återfå sina rättigheter, som har förtrampats, och ges ordentliga garantier mot den despotism som de ledande kretsarna gjort oss vana vid.

Det är svårt att föreställa sig vad som försiggår i partiets lägre skikt. Det är särskilt i kampen mot oppositionen som dessa kadrers ideologiska medelmåttighet har manifesterat sig, liksom det korrupperande inflytande som de utövar på partiets proletära massor. Om det i toppen återfanns en viss ideologisk linje, en bestickande och felaktig linje, blandad, det är sant, med en stark dos ont uppsåt, har å andra sidan demagogi av det värsta slaget använts mot oppositionen i de lägre skikten. Partiets agenter har inte tvekat inför att utnyttja antisemitism, främlingshat, hat mot intellektuella etc. Jag är övertygad om att alla partireformer som grundas på byråkratin är utopiska.

För att sammanfatta: medan jag, i likhet med dig, noterar bristen på revolutionär anda och aktivitet bland partimassorna, ser jag ingenting förvånande i detta fenomen. Det är resultatet av alla de förändringar som ägt rum i partiet och själva proletariatet. Det är nödvändigt att omskola de arbetande massorna och partimassorna inom partiets och fackföreningarnas ramar. Denna process kommer att bli lång och svår, men oundviklig. Den har redan inletts. Oppositionens kamp, uteslutningen av hundratals kamrater, fängslandena, deportationerna har i varje fall, även om de inte har gjort mycket för vårt partis kommunistiska skolning, haft mer effekt än hela apparaten sammantagen. I verkligheten kan inte de två faktorerna ens jämföras: apparaten har förslösat partiets kapital som överlämnats av Lenin, inte bara på ett meningslöst sätt utan på ett sätt som förorsakat svårigheter. Den har rivit ned medan oppositionen byggde upp.

Fram tills nu har jag resonerat abstrakt utifrån fakta i vårt ekonomiska och politiska liv, som har analyserats i oppositionens plattform. Jag har gjort detta avsiktligt, eftersom min uppgift var att betona de förändringar som har inträffat i förhållande till själva maktövertagandet. Dessa fakta har kanske gett en ensidig karaktär åt min framställning. Men utan att ge en preliminär analys, skulle det vara svårt att förstå ursprunget till de ekonomiska och politiska fel som begåtts av vår ledning i det som rör bönderna och industrialiseringens problem, partiets interna regim och slutligen statens administration.

Astrachan 6 augusti 1928

Övers. ur Christian Rakovsky, **Selected Writings** (London 1980)

Översättning: Per-Olof Mattsson